

שמיטה (4)

השמיטה פעם בשבע שנים, אין הם מורגלים במידת הבטחון, ולפיכך בעודם שבעים בשנה השביעית כבר הם שואלים מה נאכל?

וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי (כה. כא)

מתבקש היה לומר "ובברכתי אתכם בשנה השישית", מדוע צריך ציווי מיוחד לברכה עבור שומרי השמיטה שהתורה אמרה "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי"? יש לומר: במסכת תענית (ח:) אומרת הגמרא: תנו רבנן, הנכנס למוד את גרונו אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו שתשלח ברכה במעשה ידינו. התחיל למוד אומר: ברוך השולח ברכה בכרי הזה. מדד אחר כך ברוך, הרי זה תפילת שוא, לפי שאין הברכה מצויה בדבר השקול ולא הדבר המדוד ולא בדבר המנוי, אלא בדבר הסמוי מן העין. לפי חלק מהמפרשים (אור החיים הקדוש ועוד) חלה ברכת השמיטה רק לאחר אסיפת התבואה ואיחסונה, במצב כזה אין כל אפשרות שתחול, והרי זו תפילת שוא. לפיכך אמר הקב"ה: אני אצוה את הברכה לשומרי השמיטה, שהיא תחול גם לאחר שהתבואה כבר ספורה ומדודה.

ספר "ומתוך האור, שמיטה"

"וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית" (ויקרא כה. כ)
ידוע שהעולם הזה שייך לעשו והעולם הבא שייך ליעקב אבינו. כאשר מכר עשו את הבכורה ליעקב, חלקו ביניהם את העולם הזה והעולם הבא בחלוקה ברורה. אמנם, כאשר ישראל עמלים ויגעים במלאכה, ועמל הפרנסה כריחיים על צוארם, אין זה נחשב שהם נהנים מהנאת העולם הזה השייכת לעשו. אך כאשר מגיעה שנת השמיטה בה לא עוסקים במלאכת האדמה, צצה השאלה "וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית"? כיצד מותר לנו לאכול בשנה זו, "הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נִקְטַף אֶת תְּבוּאֵתֵינוּ", הרי לא נעסוק במלאכה, ועמל הפרנסה איננו מוטל על צוארינו, ונמצא שאת מאכלינו אנו מקבלים על חשבון העולם הזה שהוא שייך לעשו הרשע, ואיננו רשאים לעשות זאת. אומרת להם התורה: "וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעֵשֶׂת אֶת תְּבוּאָה לְשֵׁלֶשׁ הַשָּׁנִים", בשנה השישית תגדל כמות משולשת של תבואה, ויהיה לכם טורח גדול באסיפתה יותר מכל שנה, ונמצא שעמלים על פרנסתכם, ואין זו הסגת גבולו של עשו.

טעמי המצוה

במצות השמיטה התורה מצוה אותנו לשבות ממלאכת האדמה במשך שנה תמימה. עלינו להבין מה טעם במצוה זו, בפרט לאור העובדה שבטלה כידוע מביאה

וְנָתַתָּה הָאָרֶץ פְּרִיָּה וְאָכַלְתֶּם לְשָׁבַע וְיִשְׁכַּתֶּם לְבָטַח עָלֶיהָ
(ויקרא כה. יט)

שני סוגי ברכות

התורה מבטיחה שקיום המצוות יביא לידי כך שבני ישראל ישבו בבטחה בארצם ויאכלו את פירות הארץ לשובע. מדוע אם כן צריכה התורה לאחר מכן להוסיף "וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית...וְצִוִּיתִי אֶת בְּרַכְתִּי" (כה. כ-כא), אחרי שכבר נאמר שיאכלו לשובע? **המלבי"ם** בספרו "ארץ חמדה" מסביר: שני סוגי ברכות ישנם, האחת ברכה בדרך הטבע, שהארץ מוציאה כפליים ממה שהיא רגילה להוציא בשאר השנים, ויש ברכה נוספת שהיא למעלה מדרך הטבע בגדר נס, שאף על פי שהארץ הוציאה כמות רגילה כבכל שנה, התבואה מתברכת במעיים. לנס כזה זוכה רק מי שבוטח בה' ומאמין בהשגחתו הפרטית. אך מי שאינו מאמין הוא נתון להנהגת הטבע. ההבדל בין שני סוגי הברכות הוא: שהברכה בדרך הטבע פחות טובה, משום שהאדם צריך לטרוח באיסוף התבואה ואיחסונה, לבנות מחסנים חדשים ורבים וכו', אולם כאשר האוכל מתברך במעיו הוא יושב לבטח ואינו מוטרד מנושא השמירה.

לפיכך אמרה התורה בתחילה שמי שאיתן באמונתו ואינו דואג מהיכן יתפרנס בשנת שביעית, יזכה לברכה בדרך נסית שהאוכל יתברך במעיו, ואז הוא יושב על הארץ בטח ללא חשש ודאגה לשמור על תבואתו. אולם מי שהוא מקטני אמנה וחושש מה יואכל בשנה השביעית, לא יזכה לברכה זו. אלא ברכתו תהיה בדרך הטבע שהארץ תוציא התבואה בכמות משולשת.

ספר "ומתוך האור, שמיטה"

מה נאכל בשנה השביעית

גביר אחד הגיע לפני הנציב מוולוז'ין וסיפר שהשקיע את כל הונו ואונו בהשטת רפסודות עצים על גבי היער, ובקשתו בפיו שהרב יתפלל בעדו שהעסק יוכתר בהצלחה, שאם לא כך ירד הוא מנכסיו ויגיע לידי דלות ועניות. אמר לו הנצי"ב: "בטח בה' והוא יעזורך". אך מה אעשה שלא זכיתי להגיע למידה זו, ולבי מלא אימה וחרדה מפני העתיד, השיב הגביר. אמר לו הנצי"ב בפרשת בהר כתוב: "וְכִי תֹאמְרוּ מַה נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית" (ויקרא כה. כ), לכאורה קושיה זו היתה צריכה להישאל בשנה השמינית שהרי בשנה השביעית עדיין נשארה תבואה מהשנה השישית? אלא הבאור הוא, שהעניים בכל יום ויום דואגים על אותו יום מהיכן ישיגו מזון שהרי אין להם משלהם כלום, ולפיכך הם קנו את מידת האמונה והתרגלו לבטחון בה'. אולם העשירים אינם רגילים לדאוג אף פעם, בטוחים הם בעושרם ואינם דואגים את דאגת המחר, וכאשר פתאום מגיעה

הלכה: פירות שביעית

משקין היוצאים מספיחי שביעית דינם כספיחין עצמן, הן לענין איסור ספיחין והן לענין קדושת שביעית. כלי שבישלו בו ספיחי שביעית, טעון הגעלה, השתמשו בו תוך מעת לעת ללא הגעלה, המאכל נאסר, אלא אם כן יש בהיתר ששים כנגד הספיחין, אחר מעת לעת מותר בדיעבד. יש להסתפק אם גם איסור ספיחין תופס את דמיו ואת חליפיו ואוסרם, כשם שפירות שביעית תופסים את דמיהם או את חליפיהם בקדושתם. ומכל מקום אין להימנע מלקבל מעות מאדם שרוב מעותיו אינן דמי ספיחין. אסור להאכיל ספיחין אפילו למי שלא הגיע למצוות, ואפילו אינו בר הבנה כלל, וה"ה שאסור לומר לו לקחת מהם בעצמו.

ספר "פירות שביעית"

אדם צריך לעשות מה שהוא יכול, ואת מה שהוא לא יכול, להשאיר לאלוקים. רבי נחמן מברסלב

חקירה: יובל במכירת שדה

מכירת השדה היא לתמיד, ויובל יוצא מהלוקח אל המוכר, או שמתחילה המכירה היא רק עד היובל (המידות לחקר ההלכה ב-לו)

ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: אסור לדחוק הקץ

אמר חכם אחד בבדיחות הדעת: שישמו לב ויראו: בתחילת התפילה, המתפללים מצטופפים ונדחקים בבית הכנסת, ואילו בקץ התפילה, המתפללים נשמטים והולכים בזה אחר זה ושוב אין צפיפות ודוחק. זהו שאמרו חכמינו: כבר השביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ.

ספר "חד וחלק" חלק ד' (דף קעה)

שבת שלום

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, אברהם בן רבקה, מאיר בן גבי זווירה, אליהו בן תמר, ראובן בן איזא, ששא בנימין בן קארין מרים, מיכאל צ'רלי בן ג'ולייט אסתר, ויקטוריה שושנה בת ג'וים חנה, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, שמחה ג'וזת בת אליז, אבישי יוסף בן שרה לאה, אוריאל נסים בן שלמה, אלחנן בן חנה אנושקה, רבקה בת ליה, רישירד שלום בן רחל, נסים בן אסתר, מרים בת עזיזא, חנה בת רחל, דוד בן מרים, יעל בת כמונה, חנה בת ציפורה, ישראל יצחק בן ציפורה, יעל רייזל בת מרטין היימה שמחה. זיווג הגון לאלודי רחל מלכה בת חשמה, הצלחה לחנה בת אסתר וליונתן מרדכי בן שמחה ברכה זרע של קיימא לבנה מלכה בת עזיזא וליאור עמיחי מרדכי בן ג'ייזל לאוני. לעילוי נשמת: ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן מחה, מסעודה בת בלח, יוסף בן מייכה. מוריס משה בן מרי מרים. משה בן מזל פורטונה. שמחה בת קמיר.

לידי שעמום ולידי חטא, כיצד יתכן שהתורה תחייב את האדם במצוה שיכולים לגרום לו להדרדר למצבים כאלו? ראשית עלינו להקדים שקיום המצוות איננו תלוי בטעמיהו, וגם כאשר אין הסיבה ידועה לנו, עלינו לקיים את ציווי ה' ללא כל פשרות, כפי שכתב האבן עזרא (יסוד המורא שער השמיני) ובכל זאת, כדי להטעים ולחבב על עצמנו את המצוה הנשגבה הזו, נעמוד על טעמיה של מצות השמיטה.

לתת לאדמה לצבור כח

ברור מעל לכל ספק שלא יתכן לומר שטעם המצוה הוא שהאדמה תשובות כדי שלא יחלש כחה, כפי שהיה נהוג בחקלאות העתיקה להוביר את האדמה מדי כמה שנים כדי שתוכל להמשיך להצמיח פירות משובחים, מכמה טעמים. ראשית, משום שלפי הסבר זה, לא יתכן לומר על השמיטה "שבת לה'", כי לפי הסבר זה מטרת השמיטה היא לשם תועלת האדמה ולא לשם ה'. בנוסף, לא מסתבר שהקב"ה ישלם שכר כה גדול לחקלאים בעבור השבת שדותיהם, אם היא פעולה הנצרכת למען האדמה. זאת ועוד אומר ה"כלי יקר", אם כל מטרת השמיטה היא לתועלת האדמה, אין כל הגיון בכך שהעונש על חילולה יהיה גלות, ובפרט לנוכח העובדה שלאחר שיגלו עם ישראל מארצם, הגויים שישבו בה תחתם בודאי לא ישמרו את השמיטה, ומה תרויח הארץ בעונש זה, שרק, יפגע בה יותר? א"כ, מהו הטעם של מצוה זו? במפרשי התורה מובאים כמה הסברים.

(1) במסכת סנהדרין (לט.): אומר רבי אבהו שטעם השמיטה הוא כדי שידע האדם שיש בורא המושל עליו, והארץ שלו, אמר הקב"ה לישראל זרעו שש והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא.

(2) מצות השמיטה נועדה כדי להוכיח שארץ ישראל שייכת לעם ישראל, לאחר שנתנה להם במתנה מאת הבורא. לצורך כך נועדה מצות השמיטה, כאשר כל ישראל משביתים את שדותיהם הם מעידים בכך שהארץ שייכת לבורא עולם והוא נתנה להם. שבת הארץ היא זכר למעשה בראשית "ושבתה הארץ שבת לה'".

(3) טעם מוסף למצוה זו מצינו בראשונים, והוא לחזק את האמונה שה' ברא את העולם ולהוציא מלבם של כופרים הטוענים שהעולם קדמון. שמירת השמיטה הנה עדות נצחת לאמונה שהקב"ה ברא את העולם. כך כתוב בספר "טעמי המצוות": טעם מצוה זו, להוסיף אומץ ובטחון בלבו שיוצר הכל הוא הזן בריותיו בצוותו את ברכתו דומיא דשבת, כמו שהוא שביעי בימים, כך השמיטה שביעית בשנים, והיובל שביעי בשמיטות, כולם עדות זכרון לעדות חידוש העולם. ספר "ומתוך האור שמיטה"

